

Лазаренко М. М.,
аспірант кафедри міжнародного приватного права
Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВИЗНАННЯ ТА ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ МІЖНАРОДНОГО ЦЕНТРУ З ВРЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ СПОРІВ

Анотація. Наукову статтю присвячено висвітленню процедури визнання та виконання рішень Міжнародного центру з врегулювання інвестиційних спорів на території окремих держав. У статті визначаються особливості правового регулювання такої процедури та окреслюються проблемні питання, що виникли на практиці під час виконання рішень Міжнародного центру з врегулювання інвестиційних спорів. Зроблено висновок щодо важливості подальших наукових розробок у цій сфері у зв'язку з впливом вказаної проблематики на глобальні економічні процеси.

Ключові слова: міжнародний інвестиційний арбітраж, інвестиційний спір, виконання арбітражних рішень.

Постановка проблеми. Проблема захисту прав інвестора виникла у 60-х рр. минулого століття. Інвестори прорахували, що інвестиційна діяльність у країнах, що розвиваються, через ряд факторів була економічно вигідніша, ніж всередині власної країни, але через наявність певних ризиків права інвестора мають гарантуватися країною, у якій здійснюється така інвестиційна діяльність. Таким чином за ініціативи Світового банку в 1965 р. була прийнята «Конвенція про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами» [1]. Цю конвенцію, станом на серпень 2016 р., підписала 161 держава, включаючи Україну [2]. Внаслідок прийняття конвенції було створено Міжнародний центр із вирішення інвестиційних спорів (далі – МЦВІС).

Певний час після створення МЦВІС питання визнання та виконання його рішень носило лише теоретичний характер, але після того, як почали прийматися рішення, стало зрозуміло, що не всі суб'єкти (як держави, так і приватні інвестори) готові їх виконувати, і дане питання набуло неабиякого практичного значення.

Серед зарубіжних науковців дослідженням проблемних питань визнання та виконання міжнародних арбітражних рішень з інвестиційних спорів приділяли увагу Н. Рубінс, К. Шроер, С. Тьюпе, Н. Сорнарайх, І.З. Фархутдинов, Д.О. Фірсова. Окремі аспекти висвітлювалися у працях таких українських вчених, як Г.В. Галущенко, І.М. Злакоман, І.Г. Побірченко, Т.В. Сліпачук, Р.А. Джабраїлов.

Беручи до уваги сучасний критичний стан справ у сфері визнання та виконання рішень, можна з упевненістю стверджувати про необхідність проведення глибоких теоретичних досліджень у цій сфері з метою пошуку шляхів вирішення актуальних проблем, які сьогодні постали перед українською та міжнародною спільнотою.

Мета статті полягає в окресленні механізму виконання арбітражних рішень МЦВІС, а також висвітленні проблемних питань, що виникають при їх визнанні та виконанні.

Виклад основного матеріалу. Станом на 19 серпня 2016 р. МЦВІС розглянув 376 справ, ще 216 перебувають у статусі очікування до розгляду, що разом становить 592 справи [3]. Певна частина прийнятих рішень в добровільному порядку не виконується, і сторонам доводиться звертатися до відповідних органів із метою їх примусового виконання. Тож наявність механізму вирішення інвестиційних спорів є лише частиною процесу врегулювання таких конфліктів, і без ефективного механізму їх визнання та виконання втрачається сенс прийняття такого рішення.

Приведення до виконання рішень МЦВІС врегульовано в розділі IV ч. 6, ст.ст. 53–55 Вашингтонської конвенції 1965 р. [1]. Відповідно до ст. 53 цієї конвенції «рішення арбітражу є зобов'язуючим для сторін і не підлягає апеляції або іншому способу оскарження, за винятком тих, які передбачені в цій Конвенції. Кожна зі сторін зобов'язана підкоритись та здійснювати дії, що відповідають вимогам рішення арбітражу, за винятком випадків, коли виконання рішення було призупинено у відповідності з положеннями даної Конвенції». У ст. 54 зазначено, що «кожна договірною держава визнає рішення арбітражу, яке прийняте у відповідності з цією Конвенцією в якості зобов'язуючого та яке забезпечує виконання грошових зобов'язань, покладених рішенням арбітражу, в межах своєї території так, якби це було остаточне рішення судового органу цієї держави». Також у цій статті вказується на те, що «сторона, зацікавлена у виконанні рішення арбітражу на території договірної держави, повинна подати у відповідний судовий орган чи інший судовий орган влади, спеціально уповноважений на виконання такого роду дій такою державою, копію рішення арбітражу, завірену Генеральним секретарем. Кожна з договірних держав повідомляє Генерального секретаря про судовий або інший орган державної влади, який уповноважений для цієї мети, та про будь-які наступні зміни щодо таких органів». У третій частині цієї статті вказано, що «виконання рішення арбітражу буде здійснюватися у відповідності із законодавством про виконання судових рішень, які набрали чинності на території держави, де рішення підлягає виконанню».

Виходячи зі змісту вищезазначених статей, можна частково погодитися з думкою Р.А. Джабраїлова, що творці системи МЦВІС з виконання рішень прагнули до заснування «автономної» системи, вільної від контролю національних судів, однак повною мірою це їм не вдалося, оскільки виконання рішень відповідно до Вашингтонської конвенції здійснюється національними судами відповідно до національного права [4, с. 125]. Такий стан речей також ставить під сумнів позицію, відповідно до якої арбітражні процедури відносять до «делокалізованих» чи «денационалізованих» [5, с. 202].

На сьогоднішній день однією із проблем виконання рішень МЦВІС є проблема тлумачення вищезазначених статей сторонами спору. Для прикладу можна навести ситуацію, що склалася в

Аргентині. У 2005 р. арбітрами МЦВІС було винесено рішення у справі “CMS vs. Argentine republic”. Після винесення рішення Аргентина відмовилася його виконувати, посилаючись на власний юрисдикційний імунітет. Проблематика юрисдикційного імунітету також згадана у монографії С. Тьюпе «Змішаний міжнародний арбітраж», де він зазначає, що «конвенція не виключає застосування національних правових теорій про імунітет держави, що може стати перешкодою під час виконання рішень МЦВІС, винесених проти держави-реципієнта» [7, с. 248]. Позиція Аргентини ґрунтувалася, насамперед, на тлумаченні ст. 53 і ст. 54 Вашингтонської конвенції. Представники Аргентини зазначили, що згідно зі ст. 53 рішення МЦВІС є обов’язковими, але вказали, що ця стаття повинна застосовуватися з урахуванням ст. 54, тобто рішення МЦВІС повинні виконуватися саме в тому порядку, в якому виконуються й рішення національних судів держави-відповідача. Тобто, якби застосування ст. 53 було обумовлено дотриманням статті 54, то сторони також були б пов’язані ст. 55, тож у разі визнання на території держави-відповідача юрисдикційного імунітету рішення не могло б бути виконано. Згодом було зазначено про помилковий варіант такого тлумачення та роз’яснено, що держава зобов’язана виконати рішення МЦВІС, що прямо передбачено ст. 53, і жодна інша стаття не може виключити її застосування [8, с. 238]. Прослідковуючи практику вирішення спорів МЦВІС, можна із впевненістю констатувати, що арбітри МЦВІС притримуються такої ж позиції.

Результатом конфлікту ряду латиноамериканських країн з іноземними інвесторами та незгодою з рішеннями, що виносяться арбітрами МЦВІС, стало те, що Болівія, Еквадор та Венесуела денонсували згоду на приєднання до Вашингтонської конвенції 1965 р. (Болівія – у 2007 р., Еквадор – 2009 р., Венесуела – 2012 р.) [9].

Наступною проблемою, що зазначається в літературі та прослідковується на практиці, є нерівний статус сторін міжнародного інвестиційного спору. Держава на міжнародному договірному рівні несе обов’язок виконати арбітражне рішення МЦВІС, а інвестор – лише на рівні згоди про передачу спору до арбітражу [4, с. 126]. Тобто на органи держави, резидентом якої є інвестор, покладається обов’язок виконати рішення, прийняте внаслідок розгляду спору МЦВІС. У разі невиконання державою такого обов’язку Вашингтонська конвенція наділяє інвестора еквівалентним дипломатичному засобу механізмом захисту своїх прав та надає державі інвестора право передати невирішений спір на розгляд Міжнародного суду ООН (ст. 64 Конвенції). Тобто для забезпечення виконання рішень МЦВІС Вашингтонська конвенція надає право застосовувати міжнародні публічно-правові заходи для виконання арбітражних рішень, що свідчить про переведення такого спору у площину міжнародного публічного.

Висновки. Отже, враховуючи вищевикладений матеріал, можна зробити висновок, що одна із найважливіших стадій вирішення міжнародного інвестиційного спору, а саме виконання прийнятого рішення, на сьогоднішній день не є однозначною та містить ряд проблемних питань. Наслідком таких проблем є не лише правові питання процесуального характеру, а й те, що описана у статті проблематика має неабиякий вплив на глобальні економічні процеси.

Підводячи підсумок, слід зазначити, що проблематика виконання рішень міжнародних інвестиційних арбітражів та пов’язані з нею питання рівності сторін, юрисдикційного імунітету, відмови виконувати рішення, які, на думку однієї зі сторін, є несправедливими та необ’єктивними, ставлять як перед приватними інвесторами, так і перед державами, а отже і перед усією міжнародною спільнотою, цілий ряд складних політичних і

правових питань, які потребують подальших ґрунтовних досліджень як суто теоретичного, так і практичного характеру.

Література:

1. Конвенція про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами. – 1965. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_060.
2. Database of ICSID Member States // International Centre for Settlement of Investment Disputes. – 2016. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://icsid.worldbank.org/apps/ICSIDWEB/about/Pages/Database-of-Member-States.aspx?tab=AtoE&rdo=BOTH>.
3. ICSID cases // ICSID. – 2016. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://icsid.worldbank.org/apps/icsidweb/cases/pages/advancedsearch.aspx?gE=s>
4. Джабраїлов Р.А. Правовые проблемы признания и исполнения международных арбитражных решений по инвестиционным спорам / Р.А. Джабраїлов // Форум права. – 2008. – № 3. – С. 122–127.
5. Maniruzzaman A.F. International Commercial Arbitration: The Conflict of Laws Issues in Determining the Applicable Substantive Law in the Context of Investment Agreements / A.F. Maniruzzaman // Netherlands International Law Review. – 1993. – № 40. – P. 201–237.
6. CMS vs. Argentine republic // ICSID. – 2005. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://icsid.worldbank.org/ICSID/Servlet?requestType=CasesRH&actionVal=showDoc&docId=DC504_En&caseId=C4.
7. Toope S.J. Mixed International Arbitration: Studies in Arbitration between States and Private Persons / S.J. Toope., 1990. – 436 p. – (Cambridge University Press).
8. Tanzi A. International investment law in Latin America : problems and prospects = Derecho internacional de las inversiones en America Latina : problemas y perspectivas / Attila Tanzi. – Leiden, 2016. – 869 p.
9. Ripinsky S. Venezuela’s Withdrawal From ICSID: What it Does and Does Not Achieve / S. Ripinsky // Investment Treaty News. – 2012. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.iisd.org/itn/2012/04/13/venezuelas-withdrawal-from-icsid-what-it-does-and-does-not-achieve/>.

Лазаренко Н. Н. Проблемные вопросы признания и исполнения решений Международного центра по урегулированию инвестиционных споров

Аннотация. Научная статья посвящена процедурам признания и исполнения решений Международного центра для разрешения инвестиционных споров на территории отдельных государств. В статье определяются особенности правового регулирования указанной процедуры и проблемные вопросы, возникшие на практике при выполнении решений Международного центра для разрешения инвестиционных споров. Сделан вывод о важности дальнейших научных исследований в этой области в связи с большим влиянием указанной проблематики на глобальные экономические процессы.

Ключевые слова: международный инвестиционный арбитраж, инвестиционный спор, исполнение арбитражных решений.

Lazarenko M. Problematic issues of recognition and enforcement of the awards of International Centre for Settlement of Investment Disputes

Summary. The article is devoted to the procedures of recognition and enforcement of awards of the International Centre for Settlement of Investment Disputes in the territory of states. The article defines the features of the legal regulation of this procedure and the problematic issues that have arisen in practice during the enforcement of awards of the International Centre for Settlement of Investment Disputes. Also made the conclusion of the importance of further research in this area due to the great influence of this problematic to the global economic processes.

Key words: international investment arbitration, investment disputes, enforcement of arbitral awards.